

ÚVOD

Průvodce zbloudilých

„Nemohu se ubránit obavám, že by lidé mohli dospět k takovému stavu, kdy by považovali každou novou teorii za nebezpečí, každou novotu za obtížný zmatek, každý sociální pokrok za první krok k revoluci a ze strachu, že by je mohl někam strhnout, by odmítali jakýkoliv pohyb.“¹

Alexis de Tocqueville

Na dnešním způsobu života je cosi zásadně špatného. Po třicet let činíme ctnost ze sledování vlastních materiálních zájmů; tato činnost je vlastně to poslední, co zbývá z našeho vědomí společného cíle. Víme, co věci stojí, ale nemáme ponětí, jakou mají hodnotu. Při posuzování soudních rozhodnutí nebo zákonodárných aktů se již neptáme: Je to dobré? Je to férové? Je to spravedlivé? Je to správné? To bývaly klíčové politické otázky, přestože se na ně neodpovídá právě snadno. Musíme se znovu naučit si je klást.

Materialismus a sobeckost současného života nejsou daností lidského osudu. Mnohé z toho, co dnes vypadá jako „přirozené“, má kořeny v osmdesátých letech: posedlost vytvářením bohatství, kult privatizace a soukromého sektoru, rostoucí rozdíly mezi bohatými a chudými. Především však rétorika,

která tyto jevy doprovází: nekritický obdiv k nespoutaným trhům, pohrdání veřejným sektorem či iluze nekonečného růstu.

Tímto způsobem dál žít nemůžeme. Drobný krach z roku 2008 nám připomněl, že neregulovaný kapitalismus je svým vlastním největším nepřítelem. Je nevyhnutelné, že se dříve či později stane obětí svých vlastních excesů a bude znovu žádat stát o pomoc. Pokud se ale jen otřepeme a budeme pokračovat stejně jako doposud, můžeme v příštích letech očekávat mohutnější otřesy.

Přesto se zdá, že si nejsme schopni představit alternativy. I to je něco nového. Ještě poměrně nedávno probíhal veřejný život v liberálních demokraciích ve stínu debaty mezi obránci „kapitalismu“ a jeho kritiky, kteří se obvykle hlásili k té či oné formě „socialismu“. Již začátkem sedmdesátých let se smysl této debaty pro obě strany z větší části vyčerpал. Přesto však bylo rozdělení na levice a pravici užitečné. Poskytovalo východzí bod pro kritickou reflexi současných událostí.

Na levice přitahoval marxismus generace mladých lidí už jen tím, že umožňoval získat odstup od statu quo. Víceméně totéž platilo o klasickém konzervatismu. Důvodný odpor k příliš ukvapeným změnám poskytoval útočiště pro ty, kdož se zdráhali opustit dávno zavedené zvyky. Dnes není levice ani pravice schopná najít svůj záchytný bod.

Po třicet let poslouchám stížnosti svých studentů. Říkají, že „pro vás to bylo snadné“ – vaše generace měla ideály a ideje, v něco jste věřili, byli jste schopni něco změnit. „My“ (děti let osmdesátých, devadesátých, „nultých“) nemáme nic. Moji studenti mají v mnoha ohledech pravdu. Pro nás to bylo jednoduché, stejně jako to bylo – alespoň v tomto smyslu – jednoduché pro předcházející generace. Srovnatelnou frustraci z prázdnoty svých životů a deprimující nesmyslnosti svého světa vyjadřovali mladí lidé naposledy ve dvacátých letech. Ne-